

Hogy megállapítsák, vajjon Malligand készülékei egymással összehasonlítva, egybevágó eredményeket adnak-e vagy sem, több francia borfaj egyrészt az akadémiai

bizottság, másrészt a „chambre syndicale du commerce“ által vizsgáltott meg.

Az eredmények a következők:

	A „chambre syndicale“ eredményei	Az akadém. bizottság eredményei	Különbség
Vin du Cher, 1874.	11,00	10,95	— 0,05
Vin de Montagne (Midi), 1874	10,30	10,30	—
Vin de Roussillon, 1873	13,00	12,94	— 0,06
Vin de coupage, 1873	11,90	11,80	— 0,10
Vermouth (Noilly, Prat et C ^o ,	17,65	17,60	— 0,05
Vin de Muscat Frontignan, 1872	12,75	12,69	— 0,06
Vin du Narbonnais, 1874	12,75	12,65	— 0,10
Vin blanc d'Entre-deux-mers, 1872	11,10	11,13	+ 0,03
Vin du bas Médoc, 1874	11,05	11,05	—
Vin de Bergerac, 1874	11,30	11,30	—
Vin de Tournus, 1874	9,65	9,65	—
Vin de Chinon	11,05	11,05	—
N ^o 15 Narbonne supérieur, 1874	13,40	13,30	— 0,10
N ^o 16 Roussillon — 1874	14,50	14,40	— 0,10
N ^o 17. Roussillon ordinaire, 1874	13,95	13,90	— 0,05

Az összes kísérletek eredményei rövid kivonatban a következők:

1. A legtöbb szilárd oldható anyag észrevehető módon késlelteti az alkoholos folyadékok forró pontját, míg némely más e mérsékletet alábbszállítja.

2. E kétféle anyag majdnem minden borban jelen van.

3. Tökéletesen kiforrt asztali borokban e kétnemű anyag egymásra való hatása compensálódik.

4. Czukortartalmú boroknál mutatkozó anomáliák vízzel való hígítás által eltűntethetők.

5. A legrosszabb körülmények között nagyobb hibát mint $\frac{1}{6}^{\circ}$ -ot nem követhetni el; a legtöbb esetben az eredmény még $\frac{1}{2}^{\circ}$ -ra biztos.

6. A művelet gyors és biztos.

7. A különféle készülékek eredményei egymás között összehasonlíthatók.

8. A Malligand-féle ebulioskop alkalmazása az eddigi, alkohol meghatározásra használt eljárások közül — a legkitűnőbb.

Végre megjegyezzük, hogy e készülék Párisban 150 frankon szerezhető meg. A műgyetem vegyipar-műtani laboratóriumában levő készülék tagtársainknak megtekintés végett mindenkor rendelkezésükre áll.

W. V.

(5.) S. J. úr a következő kérdést intézte hozzánk: „A miniszteri tanterv szerint a természetan kötelezett tantárgy a népiskolában. Kérdés, minő magyar műki-fejezésekkel éljenek itt a tanítók? Mert a népiskolában nem mondhatjuk, hogy *hidrogén*; ha pedig azt mondjuk, hogy *kőeny*, ez a gyermek fülében ép olyan görögül hangzik mint az előbbi; így vagyunk a többi kifejezésekkel is. Az ügy érdekében kérem,

méltóztassék e dolgot fontolóra venni és valamit ajánlani.“

Előre bocsátom, hogy én a népiskolában nem sokat bajlódnám a műki-fejezésekkel; e helyett minden igyekezetemet arra fordítanám, hogy érdekes elbeszélésekkel és ügyesen gigondolt (mentől egyszerűbb) kísérletekkel kössém le és irányítsam a figyelmet a mindennapi természeti jelenségek közti kapcsolat megismerésére. E tekintetben mintául választanám F a b r e gyönyörű kis könyvecskéit: a Chimie agricole-t és a Notions de physique-t. Ezek a kis munkák, ha valaki lefordítaná őket, nagyon jó szolgálatot tennének, nemcsak a gyermekeknek, hanem a tanító uraknak is.

Nem bírom azt sem belátni, hogy a népiskolában miért ne használhatnánk, ha kell, görögből kölcsönzött *neveket* is. Ha a magyar gyerek a bibliai temérdek asszír, zsidó és egyiptomi nevet megbírja tanulni, ha tud felelni a patriarchákról, a purgatóriumról és a gecsemáni kertről: be nem látom, hogy miért ne tudná megtanulni a hidrogén, nitrogén, vagy az elektromosság nevet. Hiszen a francia pórfúknak is e szók csak úgy görögül hangzanak, mint a mieinknek. Csak legyen a dolog érdekesen előadva, a név magától is meggyökeredzik az emlékezetben.

Abban igazat adok a levélírónak, hogy a szivornya, szelep, távcső, higany, szény helyett jobban teszünk, ha hébert szellentyt, messzelátót, kenesőt, szenet használunk; azt is jó gondolatnak tartom, hogy a kaleidoskopot *tükörö:di*-nek nevezzük; de már a *tyú* végződésektől nem irtóznám olyan igen nagyon. A mely nép a csikolyt, cságyatút csinálta, az a dugattyút és szivattyút is bizonyosan befogadja, hiszen

az utóbbit magam is hallottam a nép ajakáról. — Az oxigént a magyar nép éltető levegőnek nevezi; ennek mintájára a hidrogént, nitrogént eleinte nevezhetjük meggyuladó levegőnek és fojtó levegőnek, hiszen csakis ezen sajátságaikról ismertetjük őket. — A barométernek bizonyosan van már igazi magyar észjáráson alapuló neve, ha nálunk nem, bizonyosan a székelyleknél.

Kérjük olvasóinkat, lessék meg, hogy nevezi a vidékükbeli nép a barométert és ne sajnálják velünk közölni a hallott neveket, akár milyen furcsák legyenek is.

SZERK.

(6.) *Martonvásárról* a következő tudósítást kaptuk: „Október hó 9-ikén, déli 12 óra 20 perczkor egy gyönyörű tümenyinek voltam szemtanúja. A Buda felé tekintő horizonon délnyugati irányban tartott ferde eséssel egy ezüsthényben tündöklő tömeg volt látható 3—4 másodpercig; úgy tetszett, hogy midőn a körülte levő felhők körébe ért, akkor egyszerre eltűnt. Alakja nagy bunkóhoz hasonlítható, mely szakadozott fényugarat hagyott maga után. Ezüsthényét intenzívebbé tette a mögötte szépen kéklő égboltozat. Szép verőfényes nap volt. — Mi lehetett?”

A tümeny tűzgolyó volt, azaz olyan nagyobbféle meteor, mely az atmosphaerába mélyen behatol s itt a nagy sebesség okozta tetemes surlódás miatt megtűzesedvén, elég fényes nappal látható tűzgolyó a ritkaságok között tartozik; éjjel gyakorabban látható. Ilyen tűzgolyó látszott Északangliában és Skótszág több pontjain 1878-ik márczius 25-ikén délelőtti 10 óra 20 perczkor verőfényes napon. H. A.

(7.) A szelid gesztenye meszes talajon való előfordulására nézve. De Candollenak adott feleleteket olvasva*, épen egy oly vidékről, mely a szelid gesztenyének meszes talajon való előfordulásáról a legszembetűnőbb példát szolgáltatathatná, nincsen adat közölve, t. i. az adatközlő, Borbás által is e részben érdekesnek jelzett Fraknó-váraljáról, a honnan csak legújában is jözü, egészséges és elég nagy (94 fér egy kilogrammra) gesztenyét élveztem. — Az itteni gesztenyések talajában a mésztartalom tetemes lehet, mert azok — biztos értesülés szerint — egy *mészkefejtő tözsomszédságában*, tehát *mészsziklák felett tenyésznék* s gyümölcsük messze vidékre szállítatik.

E vidék tehát megérdemelné, hogy talaja a felvetett kérdés tisztázása végett, külön elemzés alá vétessék.

Ezuttal megemlítem egyszersmind, hogy Tolna megye *mészartalmú lösztalajában* láttam igen szépen diszló szelidgesztenyéket,

* Term. tud. Közl. XI. k. 104. I.

melyeknek bőven termő gyümölcse azonban kisebb mint a fraknó-váraljai.

FUCHS JÁNOS.

(8.) Következő levelet vettük: „A Pozsonymegyében húzódo Dudvág és Fekete-víz nevű patakokban az idén a halak rendkívül nagy számban döglöttek. A halak ezen nagy halálózása a szinte Pozsonymegyében fekvő diószegi cukorgyár alatt kezdődött, ott, a hol a gyári folyadék a Dudvágba ömlik, és innét lefelé 2—3 mérföldnyi távolban volt észlelhető. A gyár fölött a halak nem döglöttek. — A halak, egész 8—10 fontosokig — döglés előtt elkábultak, fejüket a vízből kiemelve tátongtak és kézzel, gereblyével stb. könnyen meg lehetett őket fogni. Az így fogott halak húsa egészen friss, piros volt, a nép nagy mennyiségben ette is minden ártalmas következmény nélkül. A patakokban tartózkodó ludaknak, kacsáknak stb. a víz nem ártott, valamint a marháknak sőt embereknek sem, kik e patakok vizét némely községben szinte iszszak. — A halak döglésének kezdete azon időre esett, mikor a cukorgyár a cukorfőzést megkezdette, azaz szeptember közepére, és tartott 10—14 napig. A gyárból naponként 100—120,000 hektoliter meleg folyadék ömlik a patakba. Ezen folyadék a beömlésnél + 26—28° R., zavaros, itt ott répavagdálékot és a gyárosok állítása szerint alig kimutatható mennyiségben szabad sósavat és igen csekély mennyiségű chlórcaiumot tartalmaz. — Megjegyzendő még, hogy a halak döglése ezen patakokban az illető községek állítása szerint a cukorgyár fennállása óta, bár csekély mértékben, évenként ismétlődik abban az időben, midőn a gyár szeptember táján a cukorkészítést megkezdi. Mi lehet ennek az oka?”

Igaz, hogy a halak közt néha szabad folyású vizekben is előfordúlnak nagy halálózással járó járványok, és a cukorgyárakból kibocsátott folyadéokban a leginkább könnyen rothadásba menő szerves részek, sósav és csekély mennyiségű chlórcaium mellett, ha a spodium regenerációjára használt sósav arzéntartalmú, — a mint az meg is történik — arzén is van: mindamellett, úgy látszik, hogy jelen esetben a patakba bocsátott folyadék hófoka ölte meg a halakat, a mi annál valószínűbb, mivel az eldöglést minden évben a cukorgyár működésének megkezdésénél tapasztalják. A halak a meleg folyadék által eleinte váratlanul lepetnek meg, későbbben azonban már kerülnek a veszélyes helyet.

A halak eldöglését megakadályozni itt talán az által lehetne, hogy ha a patak azon részét, hova a cukorgyárból a meleg folyadék ömlik, bizonyos kiterjedésig sűrű rácsozattal elrekesztenék, úgy hogy a halak a közvetlenül kifolyó meleg folyadékkal érintkezésbe ne jöhetnének. K. J.